

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОЛЕДЖ

Циклова комісія суспільних дисциплін і правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б. Жильцов
« 01 » вересня 2016 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

галузь знань 0304 Право
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 5.03040101 Правознавство
(шифр і назва спеціальності)

Київ – 2016 рік

Робоча програма з дисципліни «Конституційне право України» для студентів галузі знань 0304 Право, спеціальності 5.03040101 Правознавство.

Розробник: Припхан В.П., викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму схвалено на засіданні циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства

Протокол від «29» серпня 2016 року № 1

Голова циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства (Н.К.Бурдіна)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
<p>Кількість кредитів – 6</p> <p>Модулів – 6</p> <p>Змістових модулів – 6</p> <p>Загальна кількість годин – 180</p> <p>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3</p>	<p>Галузь знань 0304 Право</p> <p>Спеціальність 5.03040101 Правознавство</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: молодший спеціаліст</p>	<p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: 2</p> <p>Семестр: 3-4</p> <p>Аудиторні заняття: 120 години, з них:</p> <p>Лекції (теоретична підготовка): 54 годин</p> <p>Семінарські заняття: 30 годин</p> <p>Індивідуальні заняття: 24 год.</p> <p>Модульний контроль: 12 год.</p> <p>Самостійна робота: 60 год.</p> <p>Вид контролю: <u>екзамен</u></p>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Конституційне право України» забезпечення оволодіння студентами основними положеннями Конституції України та конституційного законодавства в галузі державного та суспільного ладу, конституційно – правового статусу особи, форм прямого народовладдя, організації і здійснення законодавчої, виконавчої і судової влади та місцевого самоврядування, територіального устрою та іншими інститутами конституційного права.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Конституційне право України» є: засвоєння студентами базових державно-правових положень національного законодавства, що є вихідними логічними засадами для галузевих юридичних наук та спеціальних правових дисциплін, ступінь засвоєння яких істотно вплине на подальше вивчення інших юридичних наук;

вивчення природи і закономірностей розвитку державно-правової сфери життя суспільства в рамках системного підходу, в якому Конституція України виступає як основа законодавства України.

ознайомлення студентів із структурою, основними положеннями Конституції України, основними закономірностями конституційного процесу в Україні;

вивчення загальних, специфічних об'єктивних закономірностей розвитку та специфіки діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні;

формування у студентів юридичного мислення, політичної правової культури, зацікавленості їх у поглибленні і розширенні правознавчого світогляду, патріотизму, національної самосвідомості тощо;

набуття студентами навичок роботи з джерелами конституційного права, вміння користуватися ними у практичній діяльності;

В результаті вивчення дисципліни у студента мають бути сформовані такі предметні компетентності:

- вміння визначати характерні риси державно-правової системи України;
- здатність визначати особливості та структуру законодавства України;
- готовність характеризувати конституційно-правовий статус, особливості формування, структуру та характер діяльності парламенту (Верховної Ради України), уряду (Кабінету Міністрів України), Президента України, органів самоврядування та місцевого управління; визначати повноваження та межі компетенції органів влади в Україні;
- вміння визначати особливості статусу особи, громадянина, іноземця та біженця в Конституції України; порівнювати права і обов'язки особи, громадянина, іноземця та біженця;
- здатність характеризувати особливості виборчого законодавства та процедури виборів в Україні;
- готовність використовувати набуті знання при вивченні інших галузей права України.

2. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. Основні теоретичні положення предмету, методу, системи Конституційного права України

Лекція 1. Предмет Конституційного права України.

Метод правового регулювання в Конституційному праві України (2 год.).

Поняття, предмет правового регулювання конституційного права.

Забезпечення повновладдя народу України в політичній, соціально - економічній та соціально - культурній сферах життєдіяльності.

Фактичні відносини. Якісна характеристика держави. Визначення суб'єктів державної влади та засобів її реалізації. Взаємовідносини між органами влади, форму державно-територіального устрою.

Відносини між особою і державою – містить основоположні засади, а детальніше регламентовано галузями права.

Особливості прийомів та засобів установлення та застосування норм.

Прийоми та засоби регулюючого впливу права на суспільні відносини.

Норми конституційного права та закріплення статичної функції.

Основні поняття теми: народовладдя; державний суверенітет; розподіл влади; форма правління; форма державно-територіального устрою; людина; громадянин; іноземець; біженець; повновладдя народу; принцип розподілу влад; форми власності; організація влади; захист прав і свобод людини; метод заборони; метод дозволу; метод регламентування структури; безпосереднє конституційне закріплення; особливе коло закріплення; субординаційний характер; установчий характер.

Семінар 1. Предмет і методи Конституційного права України. Конституційне право України – як галузь, як наука (2 год.).

Лекція 2. Інститути Конституційного права України. Конституційно-правові норми, їх структура, зміст, класифікація (2 год.)

Правовий інститут.

Інститут права. Інститут власності.

Конституційні інститути.

Особливий різновид норм системи національного права.

Особливості конституційно-правових норм.

Специфічні якості та ознаки конституційно правових норм.

Основні поняття теми: склад; взаємозв'язок; зв'язок з іншими галузями права; інститут прав і свобод людини громадянина; органів державної влади; інститут громадянства; інститут територіального устрою; інститут місцевого самоврядування; найвища юридична сила; специфіка структури; відсутність трьохелементної структури - (санкції); норми-цілі; норми-принципи; норми-дефініції; класифікація з певними критеріями.

Лекція 3. Місце і роль Конституційного права України в нормативно-правовій системі України. Поняття і зміст джерел Конституційного права України (2 год.)

Предметна характеристика відносин, що складають предмет правового регулювання конституційного права.

Особливий вид відносин - політичні відносини.

Система джерел права.

Безпосередня реалізація національного, державного, народного суверенітету. Відносини влади.

Основні поняття теми: повновладдя народу України; особливий вид відносин; влада; державна влада; ядро правової системи; творення права; форма вираження права; державна воля народу; акти-документи; прецеденти; традиції; волевий характер; державна воля; матеріальні і

процесуальні норми; статичний бік державно-правового становища суб'єктів конституційного права.

Семінар 2. Конституційно-правові норми, їх структура. Джерела Конституційного права України (2 год.)

Лекція 4. Поняття і основні властивості Конституції України. Конституційна система. Форма і структура Конституції України (2 год.)

Особливий інститут правової системи держави - Конституція.

Правове верховенство по відношенню до всіх нормативних актів.

Основи законності і правопорядку в країні.

Основні принципи устрою суспільства і держави.

Фактична і юридична конституція.

Конституційний лад - фактична конституція.

Структура Конституції України.

Основні поняття теми: юридичні властивості конституції; легітимність; реальність; верховенство в правовій системі; моноконституційний акт; неписана конституція; конституційна матерія; інститути та норми, які «вичерпують» її зміст.

Семінар 3. Зміст джерел Конституційного права України. Основні властивості Конституції України (2 год.)

МОДУЛЬ II. Конституційний лад України

Лекція 5. Порядок набирання чинності Конституції України.

Внесення змін до Конституції України (2 год.).

Набирання чинності Конституції України.

Правові умови точного визначення часу набрання чинності.

Суб'єкти конституційної ініціативи.

Етапи прийняття.

Винятки щодо внесення змін до Конституції України.

Висновок Конституційного Суду.

Захист від змін.

Основні поняття теми: точний час набрання чинності; конституційні права; організаційна перебудова державних органів; специфіка порівняно з іншими законами; Президент України; народні депутати; більшість конституційного складу; висновок КСУ.

Лекція 6. Функції Конституції України.

Правова охорона Конституції України (2 год.)

Соціальні функції.

Правові функції.

Напрями регламентуючого впливу конституції.

Конституційний контроль.

Конституційний нагляд.

Органи та види конституційного контролю.

Основні поняття теми: політична функція; ідеологічна економічна; програмна; інформативна; установча; регулятивна; охоронна; правова охорона; конституційна юстиція; конституційна юрисдикція; правові наслідки контролю; конституційний контроль в Україні.

Семінар 4. Конституційна система. Функції Конституції України. Правова охорона Конституції України (2 год.)

Лекція 7. Роль Конституції України на сучасному етапі розвитку держави і суспільства (2 год.)

Елемент державно-організованого суспільства.

Інтереси держави.
Інтереси громадянського суспільства.
Єдиний орган конституційної юрисдикції.
Захист конституційного ладу.

Основні поняття теми: загальнолюдські конституційні стандарти; конституційні ідеали; соціальна цінність; інтереси громадянського суспільства; конституційна юрисдикція та правовідносини що виникають в процесі здійснення діяльності суду; самостійний суб'єкт судової влади; правовий статус; принципи діяльності.

Лекція 8. Статус Конституційного Суду України. Повноваження, склад Конституційного Суду України (2 год.)

Конституційність.
Статус Конституційного Суду України. Завдання Конституційного Суду України.
Принципи діяльності Конституційного Суду України.
Порядок створення та повноваження Конституційного Суду України.
Тлумачення Конституції та законів.
Квоти щодо персонального складу та вимоги до суддів, їхній статус.
Повноваження Голови Конституційного Суду України.
Окрема думка судді Конституційного Суду України.

Основні поняття теми: суддя КСУ; Голова КСУ; спеціальне пленарне засідання; гарантії діяльності; право звернення до суду; висновок щодо імпічменту; акти КСУ;

Семінар 5. Конституційний Суд України. Принципи Конституційного ладу України (2 год.).

Лекція 9. Поняття, принципи Конституційного ладу України (2 год.)

Відтворення конституційного ладу.
Принципи конституційного ладу. Суверенність. Демократизм. Гуманізм. Реальність. Системність. Наступність.
Особливі принципи конституційного ладу.

Основні поняття теми: правовий статус особи; економічні відносини; політичне і духовне життя; суверенність; демократизм; гуманізм; реальність; системність; наукова обґрунтованість; історизм; наступність; гарантованість.

МОДУЛЬ III. Конституційно-правовий статус особи

Лекція 10. Поняття конституційно-правового статусу особи. Концепція прав людини і її відбиття в Конституції України (2 год.)

Основні елементи правового статусу особи.
Поняття свободи людини.
Права та принципи людини і громадянина
Типологія правового статусу.
Ліберальна концепція правового статусу особи, прав людини.
Концепція правового статусу відповідно до мусульманського права.
Концепції соціалістичних конституцій.
Концепції що склалися в звичаєвому праві

Основні поняття теми: загальнолюдські цінності; фактичне становище людини; принцип рівноправності; непорушність прав; єдність прав; коло прав і свобод; невичерпність прав; взаємна відповідальність держави і особи; вільний розвиток особи; природні права людини; обмеження, що накладаються на особу; колективістський підхід; права трудящих; вселенський суверенітет; правовий обов'язок.

Семінар 6. Конституційно-правовий статус особи. Права людини і громадянина (2 год.).

Лекція 11. Система конституційних прав, свобод і обов'язків. Гарантії прав і свобод людини (2 год.)

Основні конституційні права.

Конституційні свободи.

Конституційний статус особистості. Принципи, гарантії.

Соціально-економічні гарантії прав громадян.

Політичні та юридичні гарантії у конституційному праві у країнах з ринковою економікою.

Гарантії реалізації та захисту прав і свобод.

Основні поняття теми: громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, культурні, сімейні права; основні обов'язки людини і громадянина; володіння власністю; свобода вибору; багатопартійність; опозиція; звернення до суду; роль судді у захисті конституційних прав; діяльність омбудсмена.

Семінар 7. Система конституційних прав. Гарантії прав і свобод людини і громадянина (2 год.)

Лекція 12. Співвідношення норм міжнародного права та національного права.

Поняття і зміст громадянства (2 год.)

Співвідношення міжнародного і внутрішнього права: вплив міжнародних норм на національне законодавство; приведення національного права у відповідність з міжнародними договорами; проблеми застосування у випадках розбіжностей з одного і того ж предмета регулювання.

Питання громадянства України: Конституція України; Закону України «Про громадянство» від 18.01.2001 р.; міжнародні договори.

Основоположні принципи громадянства.

Основні поняття теми: створення; зміна; застосування; дипломатичне і консульське право; Міжнародна Конвенція «Про ліквідацію всіх форм расової дискримінації»; міжнародні пакти; конвенції; відсилка; рецепція; трансформація; пріоритетне застосування норм; громадянство; громадянин; правила міжнародного договору.

Лекція 13. Підстави і форми набуття громадянства України. Припинення громадянства України (2 год.)

Підстави набуття громадянства України.

Прийняття до громадянства України за клопотанням особи.

Відмова в прийнятті до громадянства України.

Набуття громадянства дітьми та дітьми віком від 15 до 18 років.

Умови припинення громадянства: - внаслідок виходу; - внаслідок втрати; - за підстав, що передбачені міжнародними договорами.

Скасування рішення про оформлення набуття громадянства.

Компетенція Президента з питань громадянства; Комісія при Президентові.

Спеціально-уповноважений орган виконавчої влади з питань громадянства та підпорядковані йому органи.

Міністерство закордонних справ, дипломатичні представництва та консульські установи.

Основні поняття теми: єдине громадянство; правові відносини громадянства; народження; територіальний принцип; дозвіл на проживання; геноцид; дата набуття; статус біженця; дитячий заклад; згода неповнолітнього; вихід; втрата; обман чи подання неправдивих відомостей; фальшиві документи; суттєві факти; Указ Президента України; подання про втрату; свідоцтво про належність до громадянства; проїзні документи дитини; облік осіб; оскарження в суд; відповідальність посадових осіб.

Семінар 8. Співвідношення норм міжнародного права та національного права. Поняття та зміст громадянства (2 год.)

МОДУЛЬ IV. Державний суверенітет. Виборче право

Лекція 14. Поняття правового статусу іноземців. Статус біженців. Подвійне громадянство.

Підстави його виникнення (2 год.)

Рівність прав іноземців, біженців, мігрантів з громадянами України.

Обмеження прав іноземців, біженців, мігрантів.

Стадії надання статусу біженців.

Втрата статусу біженця та позбавлення статусу біженця.

Права і обов'язки біженців.

Належність до громадянства двох держав.

Виникнення подвійного громадянства.

Інститут подвійного громадянства.

Основні поняття теми: апатриди; іноземні громадяни; недоторканість; таємниця листування; обмеження на посади та зайняття певною трудовою діяльністю; військовий обов'язок; процесуальні права; видворення за межі України; переслідування за певними ознаками; компетенція державних органів; клопотання особи; втрата статусу; біпатризм; «право крові»; «право ґрунту»; натуралізація; військова служба; інститут подвійного громадянства в Україні

Лекція 15. Поняття і зміст державного суверенітету. Форма державного устрою України

(2 год.)

Суверенітет – необхідна політична та юридична ознака держави.

Єдність та верховенство державної влади.

Національний суверенітет.

Територіально - організаційна структура держави.

Поєднання принципу унітаризму та принципу федералізму.

Історичні передумови становлення державного устрою України.

Основні поняття теми: верховенство; завдання; функції; повноваження; межі в міжнародному спілкуванні; верховенство влади; єдність; міждержавне спілкування; Декларація про державний суверенітет від 16.07.1990 року; сутність суверенітету; повновладдя нації; демократичний принцип; традиції; умови виникнення; наслідки і спадок; національний склад; рівень культури; урядова вертикаль; принцип федералізму; Автономна Республіка Крим.

Семінар 9. Поняття і зміст суверенітету. Форма державного устрою України (2 год.)

Лекція 16. Територіальний устрій України. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим (2 год.)

Система відносин між державною та територіальними складовими.

Система адміністративно-територіального устрою України.

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.

Законодавча, виконавча влада Автономної Республіки Крим.

Основні поняття теми: унітарна держава; регіональні інтереси; АРК; область; район; місто; райони в місті; селища; села; місцеве самоврядування; військові бази; акти Верховної Ради АРК; рішення Ради Міністрів АРК; правосуддя; представник Президента України в АРК;

Лекція 17. Суть і зміст виборчого права. Принципи виборчого права України (2 год.)

Виборча система – як елемент будь-якої демократії.

Порядок формування представницьких органів держави.

Періодичність, всенародність, остаточність виборів.

Конституційно-правовий інститут виборів.

Основні поняття теми: конкуренція; опозиція; виборець; віковий ценз; активне виборче право; пасивне виборче право; загальність виборчого права; юридичний, фактичний, потенціальний виборчий корпус; вотум; рівність, таємниця голосування.

Лекція 18. Типи виборчих систем. Організація і порядок проведення виборів в Україні. Гарантії демократизму виборчої системи. Референдум (2 год.)

Виборчий процес.

Призначення виборів.

Висування кандидатів.

Голосування.

Підрахунок голосів і визначення результатів виборів.

Дійсний демократизм виборчої системи.

Конституційне закріплення принципів виборчого права.

Гарантії діяльності кандидатів в депутати.

Фінансування виборів та відповідальність за порушення законодавства про вибори депутатів.

Референдум.

Основні поняття теми: межі часу коли повинні відбутися вибори; змішана система, постійна основа; виборчі округи; списки виборців; реєстрація; виборча компанія; фінансування; бюлетені; мажоритарна, пропорційна, змішана, партійна виборчі системи; рівність; заборона обмежень; невтручання органів державної влади у виборчий процес; кошти Державного бюджету України; Центральна виборча комісія; виборчі комісії; таємниця голосування; загальнодержавний та місцевий референдум; конституційний референдум.

Семінар 10. Організація і проведення виборів (2 год.)

МОДУЛЬ V. Верховна Рада України

Лекція 19. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України (2 год.)

Верховна Рада — єдиний орган законодавчої влади в Україні.

Верховна Рада — Парламент України.

Парламент і парламентаризм.

Становлення та розвиток парламентаризму в Україні.

Порядок формування, строк повноважень, дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Функції Верховної Ради України.

Законодавча функція.

Установча функція.

Функція парламентського контролю.

Компетенція (повноваження) Верховної Ради України.

Законодавчі повноваження.

Питання, що регулюються виключно законами України.

Установчі повноваження. Контрольні повноваження.

Структура Верховної Ради України, її елементна характеристика.

Органи та керівні посадові особи Верховної Ради України.

Голова Верховної Ради України: порядок його обрання та повноваження.

Заступники Голови Верховної Ради України.

Комітети Верховної Ради України: порядок формування, основні функції, повноваження, форми діяльності.

Тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України.

Органи парламентського контролю.

Порядок роботи Верховної Ради України. Сесії Верховної Ради України.

Порядок скликання та порядок проведення сесій Верховної Ради України.

Розгляд питань і порядок голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

Регламент Верховної Ради України.

Апарат Верховної Ради України.

Основні поняття теми: парламент, парламентаризм, комітети Верховної Ради України, тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії, регламент, сесія, пленарні засідання.

Семінар 11. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України (2 год.)

Лекція 20. Зміст правового статусу народного депутата України (2 год.)

Народний депутат України — головний елемент у структурі Верховної Ради України.

Статус народного депутата України.

Принципи статусу народного депутата України.

Депутатський мандат.

Вільний депутатський мандат.

Імперативний депутатський мандат.

Несумісність депутатського мандату з іншими видами діяльності.

Строк повноважень народного депутата України.

Дострокове припинення повноважень народного депутата України.

Основні поняття теми: народний депутат, депутатський мандат.

Лекція 21. Права і обов'язки народного депутата України. Гарантії депутатської діяльності (2 год.)

Повноваження народного депутата України у Верховній Раді України.

Форми діяльності народного депутата України серед виборців та у Верховній Раді України.

Права і обов'язки народного депутата України.

Депутатський запит.

Депутатське звернення

Гарантії депутатської діяльності.

Депутатський імунітет (недоторканність).

Парламентська більшість і парламентська опозиція.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Рахункова палата.

Основні поняття теми: народний депутат, депутатський запит, депутатське звернення, депутатський імунітет (недоторканність), комітети, уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Семінар 12. Конституційно-правовий статус народного депутата України (2 год.)

Лекція 22. Поняття і зміст законодавчої діяльності (2 год.)

Законодавчий процес.

Законодавча ініціатива.

Суб'єкти права законодавчої ініціативи.

Попереднє обговорення законопроектів у комітетах Верховної Ради України.

Порядок обговорення законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України в ході трьох читань.

Прийняття законопроекту.

Підписання закону Президентом України. Накладання вето.

Оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України.

Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради України.

Основні поняття теми: законодавчий процес, законодавча ініціатива, законопроект, вето.

Семінар 13. Поняття і зміст законодавчої діяльності (2 год.)

МОДУЛЬ VI. Державний апарат України

Лекція 23. Конституційно-правовий статус Президента України (2 год.)

Єдиний орган законодавчої влади в Україні.

Повноваження Верховної Ради України. Тимчасові слідчі комісії.

Сукупність прав, обов'язків і відповідальність народного депутата України.

Повноваження народного депутата України. Гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України, додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина, глава держави. Повноваження Президента України. Структура Адміністрації Президента України.

Припинення повноважень Президента України достроково.

Основні поняття теми: парламент; конституційний склад Верховної Ради України; строки повноважень; повноваження; закон; постійна основа; засідання Верховної Ради; законотворча діяльність; Президент України; представницький мандат; дострокове припинення повноважень народного депутата; депутатський запит; обов'язки народного депутата; депутатська недоторканість; державний суверенітет; присяга народів; ввірчі грамоти; імпічмент; Представник в Конституційному Суді та Верховній Раді; Представник Президента в Кабінеті Міністрів України; Представник на Чорнобильській АЕС.

Лекція 24. Структура та повноваження Кабінету Міністрів України.

Центральні та місцеві органи виконавчої влади в Україні (2 год.)

Вищий орган в системі органів виконавчої влади.

Склад Кабінету Міністрів України.

Акти Кабінету Міністрів України.

Повноваження Кабінету Міністрів України.

Система центральних органів виконавчої влади.

Структура та функції центральних органів виконавчої влади.

Склад і структура місцевих державних адміністрацій.

Основні поняття теми: виконавча та розпорядча функція; Прем'єр-міністр; міністерство; державні комітети; спеціальний статус; нормативно-правові акти; територіальні органи; урядові органи державного управління; юридична особа;

Семінар 14. Центральні та місцеві органи виконавчої влади в Україні (2 год.)

Лекція 25. Система судової влади. Конституційні принципи правосуддя (2 год.)

Забезпечення верховенства права в житті суспільства, здійснення правосуддя.

Судова система України.

Судовий процес.

Право на захист в суді порушених справ і свобод.

Принципи правосуддя.

Основні поняття теми: судочинство; суддя; вищі судові органи; військовий суд; кодифіковані акти; «іменем України»; об'єктивна істина; правосуддя; принцип законності, гласності, рівності всіх учасників, незалежності суддів, здійснення правосуддя тільки судом.

Лекція 26. Поняття і принципи місцевого самоврядування. Система, органи і посадові особи місцевого самоврядування (2 год.)

Територіальна громада.

Органи місцевого самоврядування.

Посадові особи органів місцевого самоврядування.

Принципи місцевого самоврядування.

Система місцевого самоврядування.

Повноваження органів місцевого самоврядування.

Повноваження сільського, селищного, міського голови.

Основні поняття теми: територіальна громада; місцеве самоврядування; структурно організований колектив службовця; місцевий бюджет; виконавчі органи; народовладдя; гласність; законність; колегіальність; виборність; державна підтримка; судовий захист; місцевий референдум; загальні збори громадян; виконавчі органи; громадські слухання; державний контроль; обмеження прав територіальних громад; символіка.

Лекція 27. Порядок формування, організація роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Гарантії діяльності місцевого самоврядування (2 год.)

Порядок формування рад.

Загальний склад ради.

Організація роботи ради.

Повноваження депутата ради.

Повноваження голови, заступника, секретаря ради.

Повноваження органу самоорганізації населення, дострокове припинення повноважень.

Основні поняття теми: сесія ради; протоколи сесії ради; постійні комісії; тимчасові контрольні комісії; депутат; секретар; виконавчий комітет; голова ради; президія ради; акти органів і посадових осіб органів місцевого самоврядування; самостійне реалізування; інтереси місцевого самоврядування; незаконні акти; акти голів ради; підзвітність; підконтрольність; компетентний орган; місцевий референдум; позачергові вибори голови; саморозпуск.

Семінар 15. Принципи місцевого самоврядування. Організація роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування (2 год.)

Навчально-методична картка дисципліни «Конституційне право України»

Разом: 216 год., лекції – 54 год., семінарські заняття - 30 год., самостійна робота – 60 год., індивідуальні заняття – 24 год., підсумковий контроль – 12 год.

Модуль	МОДУЛЬ I. Основні теоретичні положення предмету, методу, системи Конституційного права України				МОДУЛЬ II. Конституційний лад України					МОДУЛЬ III. Конституційно-правовий статус особи				МОДУЛЬ IV. Державний суверенітет. Виборче право				
Тема модуля	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Лекції																		
Дати лекцій																		
Теми лекцій	Предмет Конституційного права України. Метод правового регулювання в Конституційному праві України	Інститути Конституційного права України. Конституційно-правові норми, їх структура, зміст, класифікація	Місце і роль Конституційного права України в нормативно-правовій системі України. Поняття і зміст джерел Конституційного права України	Поняття і основні властивості Конституції України. Конституційна система. Форма і структура Конституції України	Порядок набирання чинності Конституції України. Внесення змін до Конституції України	Функції Конституції України. Правова охорона Конституції України	Роль Конституції України на сучасному етапі розвитку держави і суспільства	Статус Конституційного Суду України. Повноваження, склад Конституційного Суду України	Поняття, принципи Конституційного ладу України	Поняття конституційно-правового статусу особи. Концепція прав людини і її відбиття в Конституції України	Система конституційних прав, свобод і обов'язків. Гарантії прав і свобод людини	Співвідношення норм міжнародного права та національного права. Поняття і зміст громадянства	Підстави і форми набуття громадянства України. Припинення громадянства України	Поняття правового статусу іноземців. Статус біженців. Подвійне громадянство. Підстави його виникнення	Поняття і зміст державного суверенітету. Форма державного устрою України	Територіальний устрій України. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим	Суть і зміст виборчого права. Принципи виборчого права України	Типи виборчих систем. Організація і порядок проведення виборів в Україні. Гарантії демократизму виборчої системи. Референдум
Теми семінарських занять	Семінар 1. Предмет і методи Конституційного права України. Конституційне право України – як галузь, як наука (2 год.)		Семінар 2. Конституційно-правові норми, їх структура. Джерела Конституційного права України (2 год.)	Семінар 3. Зміст джерел Конституційного права України. Основні властивості Конституції України (2 год.)		Семінар 4. Конституційна система. Функції Конституції України. Правова охорона Конституції України (2 год.)		Семінар 5. Конституційний Суд України. Принципи Конституційного ладу України (2 год.)		Семінар 6. Конституційно-правовий статус особи. Права людини і громадянина (2 год.)	Семінар 7. Система конституційних прав. Гарантії прав і свобод людини і громадянина (2 год.)		Семінар 8. Співвідношення норм міжнародного права та національного права. Поняття та зміст громадянства (2 год.)		Семінар 9. Поняття і зміст суверенітету. Форма державного устрою України (2 год.)			Семінар 10. Організація і проведення виборів (2 год.)
Самостійна робота	Табл. 6																	
ІНДЗ	Табл. 7.1.																	
Поточний контроль				МКР					МКР				МКР					МКР

Модуль	МОДУЛЬ V. Верховна Рада України				МОДУЛЬ VI. Державний апарат України				
Тема модуля	МОДУЛЬ V. Верховна Рада України				МОДУЛЬ VI. Державний апарат України				
Лекції	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Дати									
Теми лекцій	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	Зміст правового статусу народного депутата України	Права і обов'язки народного депутата України. Гарантії депутатської діяльності	Поняття і зміст законодавчої діяльності	Конституційно-правовий статус Президента України	Структура та повноваження Кабінету Міністрів України. Центральні та місцеві органи виконавчої влади в Україні	Система судової влади. Конституційні принципи правосуддя	Поняття і принципи місцевого самоврядування. Система, органи і посадові особи місцевого самоврядування	Порядок формування, організація роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Гарантії діяльності місцевого самоврядування
Теми семінарських занять	Семінар 11. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України (2 год.)		Семінар 12. Конституційно-правовий статус народного депутата України (2 год.)	Семінар 13. Поняття і зміст законодавчої діяльності (2 год.)		Семінар 14. Центральні та місцеві органи виконавчої влади в Україні (2 год.)			Семінар 15. Принципи місцевого самоврядування. Організація роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування (2 год.)
Самостійна робота	Табл. 6								
ІНДЗ	Табл. 7.1.								
Види поточного контролю				МКР					МКР
Підсумковий контроль	Екзамен								

3. Структура навчальної дисципліни

№ п/ п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарських	Самостійна робота	Підсумковий контроль	Індивідуальні заняття
МОДУЛЬ I. Основні теоретичні положення предмету, методу, системи Конституційного права України								
1	Предмет Конституційного права України. Метод правового регулювання в Конституційному праві України	9	4	2	2	5		
2	Інститути Конституційного права України. Конституційно-правові норми, їх структура, зміст, класифікація	9	4	2		5		2
3	Місце і роль Конституційного права України в нормативно-правовій системі України. Поняття і зміст джерел Конституційного права України	4	4	2	2			
4	Поняття і основні властивості Конституції України. Конституційна система. Форма і структура Конституції України	8	8	2	2		2	2
	Всього	30	20	8	6	10	2	4
МОДУЛЬ II. Конституційний лад України								
5	Порядок набирання чинності Конституції України. Внесення змін до Конституції	2	2	2				
6	Функції Конституції України. Правова охорона Конституції України	9	4	2	2	5		
7	Роль Конституції України на сучасному етапі розвитку держави і суспільства. Статус Конституційного Суду України	9	4	2		5		2
8	Повноваження, склад Конституційного Суду України.	6	6	2			2	2
9	Поняття, принципи Конституційного ладу України	4	4	2	2			
	Всього	30	20	10	4	10	2	4
МОДУЛЬ III. Конституційно-правовий статус особи								
10	Поняття конституційно-правового статусу особи. Концепція прав людини і її відбиття в Конституції України	9	4	2	2	5		
11	Система конституційних прав, свобод і обов'язків. Гарантії прав і свобод людини	6	6	2	2			2
12	Співвідношення норм міжнародного права та національного права. Поняття і зміст громадянства	7	2	2		5		
13	Підстави і форми набуття громадянства України . Припинення громадянства України. Повноваження органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства	8	8	2	2		2	2
	Всього	30	20	8	6	10	2	4
МОДУЛЬ IV. Державний суверенітет. Виборче право								
14	Поняття правового статусу іноземців. Статус біженців. Подвійне громадянство. Підстави його виникнення	4	4	2				2
15	Поняття і зміст державного суверенітету. Форма державного устрою України	9	4	2	2	5		
16	Територіальний устрій України. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.	4	4	2				2
17	Суть і зміст виборчого права. Принципи виборчого права України	2	2	2				
18	Типи виборчих систем. Організація і порядок проведення виборів в Україні. Гарантії демократизму виборчої системи. Референдум	11	6	2	2	5	2	
	Всього	30	20	10	4	10	2	4
	Разом за IV семестр	120	80	36	20	40	8	16

№ п/ п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарських	Самостійна робота	Підсумковий контроль	Індивідуальні заняття
МОДУЛЬ V. Верховна Рада України								
19	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	6	6	2	2			2
20	Зміст правового статусу народного депутата України	7	2	2		5		
21	Права і обов'язки народного депутата України. Гарантії депутатської діяльності	6	6	2	2			2
22	Поняття і зміст законодавчої діяльності	11	6	2	2	5	2	
	Всього	30	20	8	6	10	2	4
МОДУЛЬ VI. Державний апарат України								
23	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України. Зміст правового статусу народного депутата України. Конституційно-правовий статус Президента України	9	4	2		5		
24	Структура та повноваження Кабінету Міністрів України. Центральні та місцеві органи виконавчої влади в Україні	6	6	2	2			2
25	Система судової влади. Конституційні принципи правосуддя	2	2	2				
26	Поняття і принципи місцевого самоврядування. Система, органи і посадові особи місцевого самоврядування	7	2	2		5		
27	Порядок формування, організація роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Гарантії діяльності місцевого самоврядування	8	8	2	2		2	2
	Всього	30	20	8	4	10	2	4
	Разом за V семестр	60	40	18	10	20	4	8
	Разом за навчальним планом	180	120	54	30	60	12	24

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і методи Конституційного права України. Конституційне право України – як галузь, як наука	2
2	Конституційно-правові норми, їх структура. Джерела Конституційного права України	2
3	Зміст джерел Конституційного права України. Основні властивості Конституції України	2
4	Конституційна система. Функції Конституції України. Правова охорона Конституції України	2
5	Конституційний Суд України. Принципи Конституційного ладу України	2
6	Конституційно-правовий статус особи. Права людини і громадянина	2
7	Система конституційних прав. Гарантії прав і свобод людини і громадянина	2
8	Співвідношення норм міжнародного права та національного права. Поняття та зміст громадянства	2
9	Поняття і зміст суверенітету. Форма державного устрою України	2
10	Організація і проведення виборів	2
11	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	2
12	Конституційно-правовий статус народного депутата України	2
13	Поняття і зміст законодавчої діяльності	2
14	Центральні та місцеві органи виконавчої влади в Україні	2
15	Принципи місцевого самоврядування. Організація роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
1	Предмет Конституційного права	8	
2	Конституційно-правові норми, структура	8	
3	Конституційна система	8	
4	Конституція - як Основний Закон	8	
5	Поняття конституційно – правового статусу особи	8	
6	Система конституційних прав	8	
7	Поняття і зміст державного суверенітету	8	
8	Виборче право	8	
9	Гарантії депутатської діяльності	8	
10	Державний апарат	8	
11	Місьцеве самоврядування в Україні	8	
12	Місьцеві органи виконавчої влади в Україні	8	
	Разом	96 год.	

8. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

9. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Конституційне право України» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у європейську (рейтингову) шкалу подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

вид роботи	максимальна кількість балів за один вид роботи
1. Відвідування лекцій	1
2. Відвідування семінарів (практичних)	1
3. Виконання завдання для самостійної роботи	5
4. Робота на семінарському занятті (доповідь, виступ, повідомлення, участь в дискусії)	10
5. Індивідуальне дослідне завдання (ІНДЗ)	30
6. Опрацювання фахових джерел	10
7. Написання реферату	15
8. Виконання модульної контрольної роботи	25
9. Виконання тестового контролю (експрес-контролю)	10
10. Творча робота, есе	20

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, доповідь, повідомлення, дискусія.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.

- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 8.2

Шкала оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу, з, можливими незначними недоліками.
B	82-89	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
C	75-81	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок.
D	69-74	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань (умінь), з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34	Незадовільно з можливістю повторного прослуховування досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп’ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях (див. п. «Захист творчих проектів»).

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

РОЗРАХУНОК БАЛІВ

вид роботи	максимальна кількість балів за один вид роботи	обов’язкова кількість виконаних завдань за курс	максимальна кількість балів за всі види роботи
1. Відвідування лекцій	1	27	27
2. Відвідування семінарів (практичних)	1	15	15
3. Виконання завдання для самостійної роботи	5	12	60

4. Робота на семінарському занятті (доповідь, виступ, повідомлення, участь в дискусії)	10	7	70
5. Індивідуальне дослідне завдання (ІНДЗ)	30	1	30
6. Виконання модульної контрольної роботи	25	6	150
Всього			352
Коефіцієнт	5,86		

10. Методичне забезпечення

- робоча навчальна програма;
- навчальні посібники;
- опорні конспекти лекцій;
- збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

Очікувані результати:

В результаті вивчення дисципліни «Конституційне право України» студент:

- визначає характерні риси державно-правової системи України;
- визначає та аналізує особливості та структуру законодавства України;
- характеризувати конституційно-правовий статус, особливості формування, структуру та характер діяльності парламенту (Верховної Ради України), уряду (Кабінету Міністрів України), Президента України, органів самоврядування та місцевого управління; визначати повноваження та межі компетенції органів влади в Україні;
- визначає особливості статусу особи, громадянина, іноземця та біженця в Конституції України; порівнювати права і обов'язки особи, громадянина, іноземця та біженця;
- визначає та характеризує особливості виборчого законодавства та процедури виборів в Україні;
- використовує набуті знання при вивченні інших галузей права України.

11. Рекомендована література

Базова

1. Актульні проблеми конституційного права України: підручник /за заг. ред. проф. Олійника. А.Ю. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. - 554 с.
2. Веніславський Ф.В. Конституційне право України в схемах і таблицях [Текст] : навч. посіб. для студентів юрид. вузів та ф-тів / Ф. В. Веніславський ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2014. - 374 с.
3. Демків Р. Я. Конституційне право України. Курс лекцій. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. - 332 с.
4. Конституційне право України [Текст] : підручник / [Алмаші І. М. та ін.] ; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т", Юрид. ф-т, Каф. конституц. права та порівнял. правознавства. - 8-е вид., перероб. та допов. - Ужгород : Гельветика, 2016. - 474 с.
5. Конституційне право України: Підручник / за заг. ред. В. Л. Федоренка. – 4-е вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В. М. Шаповала. – К.: 2012. –727 с.
6. Крусян А.Р. Конституційне право України [Текст] : навч.-метод. посіб. / А. Р. Крусян ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Каф. конституц. права. - Одеса : Фенікс, 2015. - 134, [3] с.
7. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: [Підручник] / В. Ф.Погорілко, В. Л.Федоренко / за заг. ред. В. Л. Федоренка. —К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2010. – 432 с.

8. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: наич. посіб. / О.В.Совгиря, Н.Г.Шукліна. — 2-ге вид., перероб. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2012. — 544 с.
9. Шаптала Н. К. Конституційне право України: [навч. посіб.] / Н. К. Шаптала, Г. В. Задорожня — Запоріжжя: Дике Поле, 2012. — 479 с.
10. Юринець Ю.Л. Конституційне право України [Текст] : навч. посіб. / Ю. Л. Юринець ; Нац. авіац. ун-т. - Ужгород : Бреза, 2014. - 367 с.

Допоміжна

1. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права. — Харків: Право, 2008.
2. Виборче законодавство України: проблеми та шляхи їх вирішення.-К.: ФАДА, ЛТД, 2005.
3. Влада в Україні: шляхи до ефективності. : Всеукр. форум учених-правознавців. / відп. ред. О. Д. Святоцький. — К.: Ін Юре, 2010. — 686 с.
4. Карпачова Н. І. Стан дотримання Україною європейських стандартів з прав і свобод людини: Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з нагоди 60-річчя Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.-К., 2010.-194 с.
5. Карпачова Н. І., Оніщенко Н. М, Зайчук О. В., Сіренко В. Ф., Журавський В. С. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні.-К.: Юрична думка, 2007.
6. Кафарський В. І. Політична партії в Україні: конституційно-правове регулювання організації та діяльності: Монографія.-К.: Логос, 2008.
7. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2007.-504 с.
8. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні: підруч. для студ. ВНЗ та працівників місцевого самоврядування. — К. : "Правова єдність", всеукраїнська асоціація видавців, 2008.
9. Конституційна юрисдикція: підручник / Ю. Г. Барабаш [та ін.]; за ред. Ю. Г. Барабаша, А. О. Селіванова; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". — Х.: Право, 2012. — 166 с.
10. Конституційне право України : темат. слов. / М-во внутр. справ України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т; [упоряд.: Галуцько В. В. та ін.; за ред. В. В. Галуцька] — Херсон: Херсон. міська друк., 2010. — 131 с.
11. Конституційне право України : темат. слов. / М-во внутр. справ України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т; [упоряд.: Галуцько В. В. та ін.; за ред. В. В. Галуцька] — Херсон: Херсон. міська друк., 2010. — 131 с.
12. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. —Х.: Право, 2008. — 416 с.
13. Конституційне право України: темат. слов. / упоряд.: В. В. Галуцько [та ін.]; М-во внутр. справ України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т. — Херсон: Херсон. міськ. друк., 2010. — 131 с.
14. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / за редакцією академіка НАН України Ю. С. Шемшученка. -К.: Видавництво «Юрична думка», 2008.
15. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях навч. посіб. / Є. І. Григоренко, О. С. Передерій. — Х.: ХУПС, 2010. — 171 с.
16. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналітичний огляд та коментар) / А. Стрижак. — К.: Ін Юре, 2010. — 629 с.,
17. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб. — Вид. 7-е, випр. та доп. - К. : Атіка, 2009.
18. Лациба М. В., Вінніков О. Ю., Сідельнік Л. Л., Український Д. Я. Пріоритети розвитку громадянського суспільства України / Український незалежний центр політичних досліджень. - К., 2008.

19. Муніципальна влада в Україні : проблеми теорії та практики. / О. В. Батанов; [відп. ред. М. О. Баймуратов]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К.: Юрид. думка, 2010. — 653 с.
20. Нестеренко О., Северин О. Право на доступ до інформації: теорія та практика / Харківська правозахисна група. — Х. : Права людини, 2008.
21. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних прав людини і громадянина в Україні: Монографія.- К., 2008.- 472 с.
22. Орленко В. І. Конституційне право України: посіб. для підготов. до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. — 4-те вид., стер. — К.: Вид. Паливода А. В., 2010. — 152 с. Конституційне право України: посіб. для підготов. до іспиту / Ю. Г. Барабаш [та ін.]; за заг. ред. Ю. Г. Барабаша. — Х.: Право, 2012. — 303 с.
23. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. - К.: «Ліра К», 2011- 560с.
24. Прієшкіна О. В. Конституційний лад України: актуальні питання становлення, інституціоналізації та розвитку: монографія. - О. : Фенікс, 2008.
25. Рудик П. А. Коментар до конституційних змін: Навч. пос.-К.: Центр учбової літератури, 2008.
26. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України : академічне видання / О. В. Скрипнюк. - Х.: Право, 2009. - 468 с.
27. Федоренко В. Л. Система конституційного права України: теоретико-методологічні аспекти : Монографія / В. Л. Федоренко. — К.: Ліра-К. — 2009.
28. Хабриева Т.Я. Теория современной конституции / Хабриева Т. Я., Чиркин В.Е. — М.: Норма, 2005.
29. Цоклан В. І., Федоренко В. Л. Система сучасних джерел конституційного права України: Монографія / За ред. В. Л. Федоренка. —К.: Ліра-К. — 2009.
30. Чушенко В. І. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Чушенко, І. Я. Заяць; за заг. ред. В. І. Чушенка; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Вид. 2-ге, допов. і переробл. — К.: Ін Юре, 2009. — 547 с.

12. Інформаційні ресурси

1. <http://www.kmu.gov.ua> Кабінет міністрів України. Офіційний сайт
2. <http://www.pravo.org.ua> Центр політико-правових реформ
3. <http://www.president.gov.ua/> Президент України. Офіційний сайт
4. <http://zakon4.rada.gov.ua/> Верховна Рада України. Офіційний сайт (законодавство)

Демків Р. Я. Конституційне право України. Курс лекцій. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. - 332 с.

http://e-pidruchniki.com/book/2_Konstituciine_pravo_Ukraini.html

Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. —Х.: Право, 2008. — 416 с.

<http://uristinfo.net/2010-12-18-14-34-28/269-konstitutsijne-pravo-ukrayini-kolisnik-barabash.html>

http://vk.com/doc32118743_234367187?hash=dd0f0ffd6da6f55722&dl=3a453416c8c7d4f24c